

Bilag 1

17. december 2007

Journalnr.
28427-433201

/JEG

Høringsvar fra de stående udvalg på Københavns Grønne Budgetter 2009

Samtlige udvalg har tiltrådt indstillingen

Den 3. oktober 2007 tiltrådte Teknik- og Miljøudvalget at sende indstillingen til høring i Økonomiudvalget og de stående udvalg. Høringsperioden udløb den 22. november 2007 og alle udvalg har afgivet deres høringssvar.

Samtlige udvalg har tiltrådt indstillingen om, at forvaltningerne skal udpege aktiviteter og indsatser, så de støtter op om de tre prioriterede miljøindsatsområder for de grønne budgetter.

Relevante miljøindsatsområder for 2009

Udvalgene bemærker, at de foreslåede miljøindsatsområder er fornuftige og væsentlige; både miljømæssigt og set i forhold til det hidtidige miljøarbejde i kommunen. Det er vigtigt at opfølge, fastholde og videreudvikle det gode arbejde med miljøledelse og indførelsen af økologi. Udvalgene er generelt positivt indstillet overfor indførelsen af det ny miljøindsatsområde omkring reduktion af CO₂-udledningen.

Ligeledes vurderes det, at de Grønne Budgetter 2009 støtter godt op om kommunens igangværende og planlagte miljøaktiviteter. Der menes desuden, at der er en god sammenhæng mellem de Grønne Budgetter 2009 og målsætninger, mål og aktiviteter i den kommende Agenda 21-plan for 2008-2011. CO₂-prioriteringen opfattes som en god optakt til FN's Klimakonference i 2009. Dog bør det overvejes, hvorledes der følges op på miljøindsatsområdet.

Udvalgenes øvrige kommentarer er opdelt i de tre indsatsområder.

Økologi:

Børne- og Ungdomsudvalget

Med de nuværende omlagte institutioner har forvaltningen opnået en økologiprocent på 73 % og mangler at få omlagt 277 daginstitutioner, 193 fritidshjem- og klubber samt hjemkundskab på alle skoler. Børne- og Ungdomsudvalget vurderer, at Agenda 21 planen 2008-11's målsætning om, at Børne- og Ungdomsforvaltningens skoler og institutioner skal opnå en økologiprocent på 75 % i 2011, er realistisk.

Center for Miljø

Kalvebod Brygge 45
Postboks 259
1502 København V

Telefon
33 66 58 00

Telefax
33 66 71 33

EAN-nr. 5798009595959

P-nr.. 1.003.252.395

E-mail
miljoe@tmf.kk.dk

www.tmf.kk.dk

Teknik- og Miljøforvaltningen svarer

Teknik- og Miljøforvaltningen bifalder Børne- og Ungdomsforvaltningens flotte resultat med økologi i dag- og fritidsinstitutionerne, men ønsker samtidig at gøre opmærksom på, at målet om 75% procent økologi i 2011 er opstillet for hele Københavns Kommune. For at Københavns Kommune kan nå en samlet økologiprocent, understreger Teknik- og Miljøforvaltningen, at der er behov for, at samtlige forvaltninger opstiller mål, der understøtter Københavns samlede økologiprocent. Det forudsætter, at forvaltninger, der allerede har nået målet om 75% økologi, fortsætter arbejdet med at øge økologiprocenten til de vedtagne 90% så hurtigt som muligt.

Sundheds- og Omsorgsudvalget

I 2007 og 2008 gennemfører Sundheds- og Omsorgsforvaltningen i samarbejde med Teknik- og Miljøforvaltningen et projektforsøg for storkøkkener, hvor det skal afklares, hvor stor en procentdel af råvarerne, der rent faktisk kan omlægges til økologi. Det fastsatte mål om 60 procent økologi inden udgangen af 2009 vil i slutningen af 2008 blive vurderet på baggrund af erfaringerne fra dette projekt. Erfaringerne fra de plejehjemskøkkener, der allerede har omlagt til økologi viser, at kun enkelte plejehjem har opnået en økologiandel på 60 procent inden for det eksisterende kostbudget, mens de fleste plejehjem kan nå op på en økologiandel på 40-50 procent inden for det eksisterende kostbudget. Det skyldes bl.a., at de småtspisende ældre - som udgør en stor del af plejehjemsbeboerne - skal have en kost bestående af mange små måltider, som er rige på energi og næring (fedt og proteiner). Denne kosttype er væsentlig dyrere økologisk end konventionelt. I forbindelse med udmøntningen af ældrepuljen for 2008 er der afsat 2 millioner kroner blandt andet til finansiering af omlægning til økologi.

Teknik- og Miljøforvaltningen svarer

Det nævnte fastsatte mål på 60 % er målet for kommunen som helhed. Det forudsættes, at alle forvaltninger og institutioner arbejder aktivt med at nå målene i Agenda 21 planen så hurtigt som muligt i de institutioner, der har igangsat omlægningen. En opbremsning for kun at nå 60 % i 2009 ville medføre, at kommunen samlet set ikke når dette delmål, fordi der stadig er mange institutioner, som enten ikke har fået tilbudt omlægningsforløb eller endnu ikke har fuldført omlægningen.

Det kan endnu ikke fastslås, hvilken økologiprocent plejehjemmene samlet set har mulighed for at opnå inden for kostbudgettet, da samtlige omlagte plejehjem fortsat har uudnyttede omlægningspotentialer, som de arbejder videre med i samarbejde med Teknik- og Miljøforvaltningens omlægningsteam. Det skønnes, at det vil tage endnu to år inden en samlet reel økologiprocent kan fastslås. Det vil dog være af afgørende betydning for succesen, at de pt. stigende fødevarerpriser bliver tilgodeset med en tilsvarende stigning i kostbudgetterne i alle

køkkener, da det ellers kan medføre tilbageskridt i forhold til den allerede gennemførte omlægning på grund af de allerede mærkbare prisstigninger på både konventionelle og økologiske varer.

Mange små næringstøtte måltider til de småspisende er sammensat af dyrere råvarer end normal kost, uanset om de er fremstillet af økologiske eller konventionelle råvarer. Den konventionelle merpris for disse måltider bør derfor tillægges kostbudgettet i det omfang disse måltider i dag ikke produceres indenfor det eksisterende kostbudget. Det er således ikke omlægningen til økologi, der indtil videre betinger nødvendigheden af at hæve kostbudgettet, men et udækket behov for små næringstøtte måltider.

Teknik- og Miljøforvaltningen hilser velkommen, at der i udmøntningen af ældrepuljen er afsat midler til arbejdet med økologi og kvalitet i maden. Det er dog næppe tilstrækkeligt til at afbøde de stigende fødevarerpriser.

Kultur- og Fritidsudvalget

Kultur- og Fritidsforvaltningen har tidligere efterlyst en definition af, hvilke institutioner og enheder, der er omfattet af målet om 75 % økologi. I Kultur- og Fritidsforvaltningen findes mange små køkkener med en meget begrænset cafédrift uden egentlig madserving. Desuden er mange af caféerne bortforpagtede. Kultur- og Fritidsforvaltningen henstiller derfor, at arbejdet med en sådan definition genoptages i samarbejde med de øvrige forvaltninger.

Teknik- og Miljøforvaltningen svarer

Målet om 90 % økologi i 2015 (og om 75 % økologi i 2011) i kommunens køkkener gælder for alle køkkener, hvor kommunen kan gøre juridiske krav gældende. Derfor skal økologimålene også indarbejdes i forpagtningsaftaler, driftsoverenskomster og lign.

Små køkkener med begrænset cafédrift er også omfattet af økologimålet. Definitionen er: Køkkener og serveringssteder, der systematisk (dagligt, ugentligt) sælger eller serverer mad og drikkevarer. Sælger man f.eks. udelukkende slik og sodavand, er der ikke tale om et køkken.

Miljøledelse:

Børne- og Ungdomsudvalget

Børne- og Ungdomsforvaltningen har miljøcertificeret 100 skoler og institutioner, og forventer at yderligere 200 institutioner er miljøcertificerede i 2009. Udvalget gør opmærksom på, at Børne- og Ungdomsforvaltningen først vil have miljøcertificeret alle kommunale enheder i 2011. Børne- og Ungdomsforvaltningen vurderer, at forslagens prioritering af miljøcertificering vil medføre budgetmæssige meromkost-

ninger for forvaltningen i 2009. Udvalget har ikke taget stilling til finansiering af miljøcertificering for budgetåret 2009.

Teknik- og Miljøforvaltningen svarer

Teknik- og Miljøforvaltningen gør opmærksom på, at der årligt tilføres 5 mio. kr. til indførelse og drift af miljøledelse i Københavns kommune. Midlerne er fundet ved konvertering af Energipuljen (BR 234/05) og dækker ansættelse af en ankerperson i hver forvaltning, uddannelsesaktiviteter og certificeringsomkostninger.

Kultur- og Fritidsudvalget

Kultur- og Fritidsforvaltningen forventer at nå målet om miljøcertificering af forvaltningens enheder inden udgangen af 2008, men er enig i at bibeholde indsatsområdet for derigennem at sikre fokus på den efterfølgende drift af de certificerede miljøledelsessystemer og dermed fastholde og forankre miljøledelsesarbejdet i forvaltningerne.

Det vil i mange tilfælde være naturligt at koble CO₂-reducerende aktiviteter og indsatser til miljøledelsen, men Kultur- og Fritidsforvaltningen forholder sig dog kritisk til, at der stilles overordnede krav til, hvilke aktiviteter der skal indarbejdes i forvaltningernes miljøledelsessystemer.

Teknik- og Miljøforvaltningen svarer

Teknik- og Miljøforvaltningen tager bemærkningen om, at der stilles overordnede krav til, hvilke aktiviteter der skal indarbejdes i forvaltningernes miljøledelsessystemer, til efterretning.

CO₂-reduktion:

Økonomiudvalget

- Økonomiudvalget bemærker, at der besluttet en målsætning for, hvor meget Københavns CO₂-udledning skal nedbringes, inden der opstilles en tidsmæssig og økonomisk realistisk handlingsplan for, hvordan det skal ske.
- at udvalgenes udgifter til nedbringelse af CO₂-udledningen holdes inden for de økonomiske rammer, som Borgerrepræsentationen beslutter for de enkelte udvalg.
- at eventuelle investeringer i CO₂-reduktion skal tilstræbes at ske på områder, hvor der er en hurtig tilbagebetalingstid i form af reduktion af energiforbruget. I den forbindelse henvises til Kommunernes Landsforenings aftale med Transport- og Energiministeren, hvor kommunerne har forpligtet sig til at gennemføre investeringer i energibesparelser med en tilbagebetalingstid under fem år.

- at der sikres mulighed for at dokumentere CO₂-forbruget i Københavns Kommune, samt at dokumentationen af indsatsen tilrettelægges således, at de administrative byrder bliver mindst mulige. Økonomiudvalget skal i den forbindelse henvise til beslutningen af 4. september 2007 om ”Det vigtigste job i byen” (ØU 297/2007). I denne beslutning indgik et forslag om en administrativ forenkling af miljøledelse og miljøcertificering, herunder at Teknik- og Miljøforvaltningen kommer med forslag til, hvordan miljøledelse forenkles administrativt og dokumenterer, at gevinsterne retfærdiggør ressourceindsatsen.

Teknik- og Miljøforvaltningen svarer

I forbindelse med budgetaftalen for 2008 er der afsat 150 mio. kr. til en række klimaindsatser i 2008 og 2009. En større del af disse midler forventes at skulle anvendes til finansiering af investeringer i energibesparelser i de kommunale ejendomme. Prioritering af investeringer planlægges at skulle ske efter en række kriterier, herunder blandt CO₂-effekt og økonomi. Det forventes således, at en del af midlerne skal anvendes til finansiering af ekstraudgifter forbundet med f.eks. energirigtig renovering af kommunens bygninger. I overensstemmelse med Agenda 21 plan 2008-2011 er det målet at fremme dokumentation f.eks. gennem opsætning af målere på relevante steder f.eks. i forbindelse med renovering.

Børne- og Ungdomsudvalget

Børne- og Ungdomsforvaltningen planlægger flere aktiviteter og indsatser frem til udgangen af 2009, som vil kunne give en reduktion af CO₂-udledningen. Aktiviteter og indsatser kommer til at omfatte miljøledelsesarbejdet på skoler og institutioner, klimakonferencen 2009 med vægt på børn og unges handlekompetence og energirigtige løsninger ved nybygning og renovering af skoler og institutioner. Børne- og Ungdomsudvalget vurderer, at Børne- og Ungdomsforvaltningen i takt med indførelse af miljøledelse i forvaltningen og renovering af skoler og institutioner vil kunne reducere CO₂-udledningen.

Teknik- og Miljøforvaltningen svarer

Børne- og Ungdomsforvaltningens aktiviteter er fint i tråd med flere af Teknik- og Miljøforvaltningens indsatsområder. Overordnet koordineres aktiviteterne i klimastyregruppen på tværs af Børne- og Ungeforvaltningen, Teknik- og Miljøforvaltningen og Økonomiforvaltningen. Det er særligt relevant at samarbejde om energirigtige løsninger ved nybygning og renovering af skoler og institutioner i forbindelse med Teknik- og Miljøforvaltningens projekt om CO₂-reduktion i kommunale bygninger. Det er desuden besluttet, at der lægges en fælles linie i informationsmateriale mv. på tværs af kommunens forvaltninger.

Socialudvalget

Socialudvalget vil arbejde for at reducere forvaltningens CO₂-udslip

og ser indførelse af miljøledelse som et godt udgangspunkt for en systematisk indsats for at reducere CO₂-belastningen. Det er imidlertid en udfordring, at en række af de centrale og decentrale enheder ikke har praktisk mulighed for at dokumentere og synliggøre deres specifikke energiforbrug. Dette gør det vanskeligt at sætte konkrete forbrugsmål. Ligeledes er det en udfordring, at Socialforvaltningen for en række institutioners vedkommende ikke har direkte indflydelse på iværksættelse af energisparetiltag – f.eks. i forbindelse med renovering. Socialudvalget ser derfor frem til arbejdet med ”Agenda 21 planen – 2008-2011”, der bl.a. skal fremme bedre dokumentation af el- og varmeforbrug. For at knække kurven i forhold til forvaltningens elforbrug, har Socialforvaltningens centralforvaltning netop indgået et samarbejde med Elsparefonden med henblik på at få viden, inspiration og værktøjer. Sigtet er at påvirke centralforvaltningens praksis hen mod en mere energibevidst praksis i forhold til bl.a. belysning, IT og andet elektronik. Socialudvalget bemærker, at mål om energibesparelser skal sættes i relation til lokale arbejdsmiljøforhold. Det gælder særligt forhold til det forventede besparelspotentiale i forhold til belysning, ventilation og blæsere.

Teknik- og Miljøforvaltningen svarer

Som ovenfor nævnt er det også Teknik- og Miljøforvaltningens vurdering, at dokumentation f.eks. i form af målere er afgørende for at opnå energibesparelser, og at dokumentationsbehovet skal fremmes i overensstemmelse med målet i Agenda 21 plan 2008-2011 f.eks. i forbindelse med renovering og energibesparende investeringer. Teknik- og Miljøforvaltningen vil inddrage miljøkoordinatorerne fra de enkelte forvaltninger i indsatsen for at opnå CO₂-reduktion i de kommunale bygninger. Teknik- og Miljøforvaltningen finder samarbejdet med Elsparefonden særdeles relevant og ser mulighed for at koordinere Socialforvaltningens erfaringer med Teknik- og Miljøforvaltningens planer om at iværksætte en informationskampagne for kommunens medarbejdere. Energibesparelsetiltag vil kun ske i overensstemmelse med de gældende regler for arbejdsmiljø.

Sundheds- og Omsorgsudvalget

Det nye miljøindsatsområde falder godt i tråd med flere igangsatte projekter i Sundheds- og Omsorgsforvaltningen, såsom det kommende udbud af hjemmeplejens bilpark, hvor der lægges vægt på at bilerne skal være A-mærkede. Hertil kommer energispareindsatsen i bl.a. De Gamles By. Sundheds- og Omsorgsudvalget bifalder den fleksible udfyldelse af dette indsatsområde. Det er udvalgets opfattelse, at forvaltningens arbejde med reduktion af CO₂-udledningen vil blive inddraget naturligt i miljøledelsesarbejdet.

Teknik- og Miljøforvaltningen svarer

Teknik- og Miljøforvaltningen ser positivt på energispareindsatsen i bl.a. De Gamles By og vurderer, at erfaringerne herfra kan indgå sam-

men med Teknik- og Miljøforvaltningens pilotprojekter i det videre arbejde med at gennemføre CO₂-reduktion i kommunens bygninger.

Kultur- og Fritidsudvalget

Kultur- og Fritidsforvaltningen bemærker, at de angivne besparelserprocenter i afsnit 3 i bilag 3: "Forvaltningernes CO₂-forbrug og potentiale for besparelse" ikke forventes at kunne realiseres ved investeringer med de angivne tilbagebetalingstider (0-4 år). Det antages, at de angivne tilbagebetalingstider må henføres til merinvesteringer i "rener teknologi" (BAT) oveni investeringer i en "traditionel" udskiftning af de nævnte anlæg. Kultur- og Fritidsforvaltningen foreslår, at forudsætningerne for disse beregninger tydeliggøres i bilaget af hensyn til det overordnede beslutningsgrundlag i kommunen vedrørende de kommende investeringer i energibesparende foranstaltninger.

I budgetaftalen for 2008 er der afsat 25 mio. kr. i 2008 og 2009 til en energipulje. Kultur- og Fritidsforvaltningen forudsætter, at arbejdet med CO₂-reduktion vil blive understøttet af denne pulje.

Teknik- og Miljøforvaltningen svarer

I forbindelse med budgetaftalen for 2008 er der i alt afsat 150 mio. kr. til en række klimaindsatser i 2008 og 2009. Omkring 50 mio. kr. forventes at skulle anvendes til finansiering af investeringer i energibesparelser. Budgetmidlerne er dog ikke endeligt udmøntede. Prioritering af investeringer planlægges at skulle ske efter en række kriterier, herunder blandt CO₂-effekt og økonomi. Det forventes således, at en del af midlerne skal anvendes til finansiering af ekstraudgifter forbundet med f.eks. energirigtig renovering af kommunens bygninger. Kommunen har i øvrigt forpligtet sig til (via en aftale mellem Kommunernes Landsforening og Miljø- og Energiministeriet) at gennemføre energibesparelser med en tilbagebetalingstid på under 5 år.

Med hensyn til den nævnte forventede tilbagebetalingstid på 0-4 år er der ikke tale om merinvesteringer, men om de reelle udgifter til indkøb af energibesparende foranstaltninger, f.eks. et tidsstyringssystem af belysning. Teknik- og Miljøforvaltningen kan henvise til Elsparefondens "Handlingsplan for Elbesparelser 07", Potentialevurdering, Energibesparelser i husholdninger, erhverv og offentlig sektor, Birch & Krøghoe A/S, november 2004.

Fremtiden for Københavns Grønne Budgetter

Socialforvaltningen bemærker i øvrigt, at de ser frem til det videre arbejde med Grønne budgetter 2009 – herunder til at finde en afløser for Grønne budgetter, der kan skabe en mere direkte kobling mellem udvælgelse af miljøindsatsområder og Københavns Miljøregnskab.